

A KERESKEDELMI TEVÉKENYSÉG ÁLTAL LÉTREHOZOTT KERESKEDŐVÁROSOK ÉS KERESKEDŐTELEPÜLÉSEK

Fej Hsziao-tung 1910-ben született, tanulmányait Angliában folytatta. Jelenleg a Kínai Szociológiai Társaság elnöke. Az alábbi részlet a szerző „Hsziangtu csungcsien” Sanghaj, 1948. 29–32. című tanulmánykötetéből való.

A falusi parasztgazdaságok önellátó jellege magától értetődően erős, de nem kizárólagos, saját maguknak is szükségük van a cserére s bizonyos közszükségleti cikkekből a kívülről történő behozatalra támaszkodnak, ami kereskedelmi tevékenységet hív életre a falvakban, e tevékenység pedig újabb népességtömörítő erőt képvisel. Az ezáltal az erő által létrehozott lakosság-csoportosulást, hogy a „cseng”-től („székhelyváros”-tól) megkülönböztessük, „si”-nek („kereskedőváros”-nak) nevezhetjük.

Kína belső területein még elterjedtek az ideiglenes jellegű vásárok, amelyeknek a különböző vidékeken más és más a nevük — „csie” („utca”), „hszü” („üres térség”), „csi” („gyülekezet”), „si” („piac”) —, de valamennyi olyan tevékenység színterét jelöli, amelyen a termelők egymás közötti cseréje folyik. A termelőknek nincs szükségük arra, hogy minden nap adjanak és vegyenek, ezért ezekre a vásárookra rendszerint csak néhánynapos időközökben kerül sor, Jünnanban általában minden hatodik napon tartanak „csie”-t. A vásár napján a falvakból érkező parasztok magukkal hozzák eladásra szánt termékeiket az „utca”-ra, majd az érte kapott pénzen megveszik a számukra szükséges cikkeket. Az ilyen vásár lehet nagyobb és kisebb méretű is (attól függ, jól megközelíthető-e, mekkora a környék lakossága), a népesebbek részvevőinek száma több-tízezerre is rúghat. A Kunming környéki Sárkány-utcai, Kutya-utcai, Birka-utcai vásárok mind ilyen nagyszabásúak. Ha magasabb pontról nézünk le rájuk, valóságos embertenger hullámszik a szemünk előtt, a vásárlátogatók úgy összeszorulnak, hogy még a válluk is összeér. De ez a nagy sokadalom hamar eloszlik, ahogy a nap nyugat felé igyekszik, egymásután mindenki hazaindul, mire bealkonyul, csak hült helye marad a vásárnak.

Ez az „utca” típusú kirakodóvásár nem alakít ki állandó létesítménye-

ket, ideiglenes jellegű piac, amely önmaga csupán egy térségből áll, amelyre jó megközelíthetősége miatt esik a választás. Mivel sok embert kell befogadnia, tágas térre van szükség. A kereskedelem fejlődésével azonban a vásárnak egyre gyakoribbá válnak, a közelben árutárolásra szolgáló raktárakat építenek. Amikor a lakosság nagyobb mértékben kezdi igényelni a kívülről érkező árukat, nincs már többé szükség rá, hogy a vándor árusok általvető rúdjukon cipelt áruik számára több vásáron is keressék a vevőt, létrejönnek az üzletek is. A kereskedelmi tevékenység alapján kialakult településeket „csen”-nek, „kereskedőtelepülés”-nek nevezhetjük.

A Taj tó környéke, ahol a víziközlekedés fejlettebb a szárazföldinél, különösen kedvez ilyen „kereskedőtelepülés”-ek kifejlődésének. Az általam megvizsgált vízparti falvakban bárkák szolgáltak például a parasztok adásvételeinek a piacot helyettesítő színteréül. Egy-egy bárka mintegy száz családot látott el. Minden reggel kiúszott a faluból a kereskedőtelepülésre, délután pedig visszatért a faluba. Azon a kereskedőtelepülésen, amelyet megvizsgáltam, rendszerint többszáz bárkát láttam kikötve, amelyek több tízezer paraszt áruértékesítését és beszerzését intézték. A kereskedőtelepülés üzletei meghatározott bárkakkal tartottak fenn állandó kapcsolatot. Csak ilyen kiterjedt fogyasztói körzet volt képes eltartani egy kereskedéssel foglalkozó települést. Ilyen kereskedőtelepüléssel az ország belső területein nagyon ritkán találkozni.

A kereskedőtelepülést és a székhelytelepülést nemcsak fogalmilag lehet elkülöníteni egymástól, gyakran a valóságban is elhatárolódnak. Jünnanban ez egészen világosan megfigyelhető. Kunminget, ezt a nagyvárost, hathét igen nagy „utca”-település veszi körül. Természetesen Kunming városa is nagyon fejlett kereskedelmi hálózattal rendelkezik, de ezek nem azok a piacok, amelyeket a falusiak felkeresnek. A Csengji úti nagyáruházat és aranyműves boltokat, a Hsziaotung utcai művészeti boltokat, sőt a Csinpi úti Kuang és Jüe termékeket árusító boltokat is a kunmingi lakosok, illetve a járásszékhelyekről érkező felvásárlók látogatják, nem pedig a környező falvak parasztjai. A parasztok nem Kunmingban vásárolnak, hanem a környékén elterülő „utca”-településeken.

Még világosabban kitűnik ez a kislélekszámú járásszékhelyek esetében. Vegyük például a Kunmingtól délre fekvő Csengkungot. Jóllehet a járásszékhelynek van egy utcája, a vásárt mégsem a városban tartják, hanem az attól mintegy negyedórányira fekvő Sárkány-utcában. A járásszékhely és a piac messziről nézik csak egymást, nem olvadnak össze. Ennek oka abban rejlik, hogy e két település jellege eltérő, az előbbi a közigazgatás gyakorlását, a

biztonság megteremtését tekinti a céljának, ezért helyének kiválasztásakor elsősorban azt veszik figyelembe, hogy jól védhető és nehezen támadható legyen, az utóbbi a kereskedelem folytatását tekinti céljának, ezért a főbb utak mentén, a környező falvakból könnyen elérhető központi fekvésű helyen kell lennie. Ha a Taj tó medencéjét nézzük, szülőföldem, Vucsiang járás székhelye kereskedelem vonatkozásában messze nem éri el a járás „kereskedőtelepülés”-eit. Úgy tűnik, Csencő és Tungli egyaránt fejlettebbek Vucsiang járásszékhelyénél. A Csing korban, amikor Csencő és Vucsiang különböző járásokban voltak, a két járás kormányzata mégis együttesen ezen az elhagyatott járásszékhelyen működött, a gazdaságilag virágzó „kereskedőtelepülést” nem használták járásszékhelyül. Ez is mutatja, hogy a „cseng” („székhelyváros”) és „csen” („kereskedőtelepülés”) jellegüket tekintve különböznek egymástól.

A „székváros” és a „kereskedőtelepülés” külsőre számos hasonló jeget mutat, mivel a „kereskedőtelepülés”-ek is a földesurak gyülekezőhelyeiül szolgálnak. A kereskedelmi központban lakva a földesuraknak lehetőségük nyílik rá, hogy tőkájukkal kereskedelmi tevékenységet folytassanak. Hagyományos társadalmi tekintélyét nézve azonban a „kereskedőtelepülés”-en élő kereskedő-földesúr előnytelenebb pozíciót foglal el a „székhelyváros” bürokrata-földesúrnál. E hagyomány fokozatos eltűnésével a „kereskedőtelepülés” tekintélye ténylegesen meghaladja már a „székhelyváros”-ét. A gazdaságilag virágzó „kereskedőtelepülés”-nek fejlett az üzlet-hálózata, ugyanakkor egy sereg kézműiparos ide jön iparát űzni, aminek következtében e téren is hasonlatossá válik a „székhelyváros”-hoz.

Ebben az írásomban azért akarom különösen felhívni a figyelmet a „székhelyváros” és a „kereskedőtelepülés” fogalmának eltérésére, hogy rámutassak: ennek a két, nem egészen azonos jellegű településtípusnak a falvakhoz való viszonyában is eltérések mutatkoznak. Az itt említett „székhelyváros”-nak, annak a településformának, amely a bürokrata-földesurak bázisául szolgál, a falvakhoz való viszonyát elsősorban az uralom és a kizsákmányolás jellemzi; az általam „kereskedőtelepülés”-nek nevezett településforma viszont, mivel elsősorban a falvak közötti kereskedelem központjának szerepét tölti be, gazdaságilag a falvak hasznára van.

Végül hadd tegyek hozzá mégvalamit: a „székhelyváros” és „kereskedőtelepülés” sok esetben egybeeshet. Én itt, mivel a településformák osztályozása volt a fő célom, elsősorban egyszerűbb példákhoz folyamodtam. A két típus keveredése elkerülhetetlen. A könnyebb elemezhetőség érdekében azonban célszerűbb a fogalmi szétválasztásuk.

Ha a jelenlegi településformákat kívánjuk vizsgálni, akkor az eddigien kívül egy újabb fogalmat kell bevezetnünk, a „tuhuj”-ét (a „nagyváros”-ét). Itt most e fogalmat nem tudom részletesebben ismertetni, csupán annyit mondhatok el róla, hogy ez egy a modern iparon és kereskedelmen alapuló sűrűn lakott településforma. Kína nagyvárosai azonban jellegüket tekintve nem egészen azonosak a nyugati nagyvárosokkal, mivel fő gazdasági alapjuk gyarmati jellegű. Azt mondhatjuk, hogy alárendelt szerepet játszanak a nyugati nagyvárosokkal szemben. De ezzel később még részletesebben foglalkozni kívánok.